

УДК 369.31

Вольська А.О., к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

СТАН ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

У статті автор зупиняється на важливих загальнодержавних проблемах, проводить аналіз сучасного стану безробіття та зайнятості населення. Звернуто особливу увагу на розгляд ризику безробіття з врахуванням гендерної політики. Обґрунтовано напрями зменшення ризику безробіття в Україні.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, економічно активне населення.

Volska A.

STATE EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT IN UKRAINE

In the article an author decides on important national problems, conducts analysis of the modern state of unemployment and employment of population. The special attention is turned on to consideration of risk of unemployment taking into account a gender policy. Grounded directions of diminishing of risk of unemployment in Ukraine.

Key words: labour-market, employment, unemployment, economic active population.

Вольская А.А.

СОСТОЯНИЕ ЗАНЯТОСТИ И БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

В статье автор останавливается на важных общегосударственных проблемах, проводит анализ современного состояния безработицы и занятости населения. Обращено особенное внимание рассмотрению риска безработицы с учетом гендерной политики. Обоснованно направления уменьшения риска безработицы в Украине.

Ключевые слова: рынок труда, занятость, безработица, экономически активное население.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах ринкових перетворень фінансові відносини використовуються державою як ефективний регулятор усіх сфер економічного життя суспільства. Важливу роль у фінансовій системі відіграє соціальне страхування, що тісно пов'язане з виконанням специфічних функцій та формує фонди фінансових ресурсів, основне призначення яких покрити втрати економіки, окремих громадян, що виникли з непередбачених причин. Про виняткову роль соціальної функції держави свідчить значна питома вага у бюджетах демократичних країн видатків на соціальні потреби.

В Україні значну частину видатків держбюджету спрямовано на

соціальні цілі. Проте варто усвідомлювати, що стабільне зростання життєвого рівня і досягнення соціальної гармонії можливе лише у разі здійснення системних загальноекономічних та фінансових перетворень, створення сучасного порядку і гнучкої системи соціального забезпечення і соціального страхування. Адже такі явища, як безробіття, ріст соціальних витрат при дефіциті державних фінансових коштів, демографічна криза зумовили зниження рівня життя, реального матеріального забезпечення громадян. Подолати їх самостійно у багатьох випадках неможливо, оскільки вони зумовлені об'єктивними соціально-економічними чинниками і практично не залежать від волі окремої людини.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Соціальна ринкова економіка вимагає формування такої системи соціального захисту, яка б гарантувала належний рівень життя, соціальну злагоду та соціальну адаптацію до суспільно-економічних перетворень, захист від соціальних ризиків і реалізацію гарантій в сфері соціального забезпечення. Система соціального страхування є найбільшою складовою частиною системи соціального захисту України. В зв'язку з чим, її організація та розвиток стають пріоритетними в колі інших питань реформування системи соціального захисту [1]. Зазначимо, що саме інститут соціального страхування в незалежній Україні став провідною формою реалізації прав громадян на соціальний захист. Водночас він продовжує активно розвиватись під впливом чинників економічного та демографічного характеру, що створюють досить жорсткі зовнішні умови для його функціонування [2, с. 4].

Проблема безробіття є однією з головних проблем сучасності [3, с. 161]. Головні причини сучасного досить високого рівня безробіття такі: спад економіки і відповідно сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення та рух робочої сили [6, с. 278].

Безробітні у визначенні Міжнародної Організації праці – це особи у віці 15–70 років (зарєєстровані та незарєєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно підпадають під три умови: не мають роботи; активно шукають роботу або намагаються організувати власну справу; готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів [4, с. 279–280].

Дослідженню державного соціального страхування на випадок безробіття, а також проблемам зайнятості, безробіття присвячені роботи вітчизняних науковців Л.Васечко, О.Десятнюка, Е.Лібанової, О.Палій, О.Могильного, В.Столярова та інших.

Цілі статті. Мета дослідження полягає в аналізі зайнятості економічно активного населення та розробленні пропозицій щодо зменшення ризику безробіття в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На нашу думку, основним джерелом для визначення реальних масштабів зайнятості та безробіття є вибіркові обстеження населення. Цей спосіб визначення реальних рівня безробіття є науково обґрунтованим методом спостережень, що здійснюються в Україні так, як і у світовій практиці, за методологією МОП. Проведений аналіз свідчить, що в динаміці за 2004–2010 рр. спостерігається позитивна тенденція до зниження кількості зареєстрованого незайнятого населення. Найбільше безробітних спостерігається в Донецькій та Дніпропетровській областях. На нашу думку проблемним в даному аспекті залишається все ж західний регіон країни, де незважаючи на порівняно нижчу кількість незайнятого населення слід враховувати густонаселеність названих областей.

Для динамічного розвитку необхідна мобільність та вміння пристосовуватись до наявних економічних змін, що є нелегким завданням для певних вікових груп. Так рівень безробіття наймолодшої групи працездатного населення був найвищим і становив 20,2% міського населення та 12,6% сільського населення. Спостерігаємо найвищий рівень зайнятості у осіб середнього віку 82,4–79,3% (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у 2010 р.

	Всього	У тому числі за віковими групами, років						Працездатного віку
		15–24	25–29	30–39	40–49	50–59	60–70	
Все населення	8,1	17,4	9,9	7,8	6,8	5,3	-	8,8
міське населення	8,6	20,2	10,3	7,6	6,9	5,6	0,1	9,1
сільське населення	7,1	12,6	8,4	8,3	6,5	4,8	-	8,1

Основним чинником оцінки стану трудового потенціалу кадрів на виробництві є наявність серед працюючих спеціалістів з вищою освітою, на кінець 2008 р. кількість фахівців, які мають повну освіту склала 193,5 тис. працівників. Аналіз рівня безробітного населення за освітою доводить, що існує проблема дисбалансу між потребами ринку праці та сучасним станом освітньої підготовки, яка потребує розв'язання. Оскільки наявна ситуація, коли держава витрачає кошти, спочатку навчаючи студента за спеціальністю, що не користується попитом на ринку, а потім перенавчаючи його ж, за рахунок коштів центру зайнятості.

В суспільстві побутує думка, що працівник з високим рівнем фахової підготовки може скоріше працевлаштуватися, ніж працівник з більш низьким її рівнем, на практиці ж найнижчий рівень безробіття спостерігаємо у осіб з початковою освітою, які займають «найпростіші» професії.

Впорядкувати ситуацію можливо, на нашу думку, лише за умови формування замовлень на фахівців, з врахуванням результатів моніторингу ринку праці, встановивши чіткий зв'язок між ринком освітянських послуг та відповідною потребою в спеціалістах різного рівня кваліфікації. Не логічним та затратним є те, що на ринку праці використовують висококваліфікованих працівників на робочих місцях, для яких непотрібно високої професійної підготовки. Найвні випадки витрачання державних коштів на перенавчання освічених спеціалістів, замість пошуку для них відповідних їх фахові та освіті робочих місць.

Аналіз ризику безробіття не буде достатнім без розгляду гендерної політики. За даними доповіді Міжнародного бюро праці, в структурі населення планети переважають жінки – 60%, але серед зайнятих їх лише 49,1% (тоді як чоловіків – 74,3%). За результатами дослідження, жінки значно частіше займають низькооплачувані посади, виконують малокваліфіковану працю та менше заробляють (наприклад, у країнах Європейського континенту зарплатня чоловіків у середньому на 15% вища, ніж у жінок). Їх чисельність в 2008 р. склала 1,2 млрд осіб, тоді як чисельність зайнятих чоловіків була значно більшою і складала – 1,8 млрд осіб. За даними МОП рівень жіночого безробіття складає 6,4%, тоді як чоловічого – 5,7%. Загальна кількість працюючих за статевою ознакою в Україні розділилась майже порівну. Проте за сферами прикладання праці існують суттєві відмінності, як і у співвідношенні рівня заробітної плати.

Зазначимо, що українські безробітні жінки в значній мірі відмовляються ставати на облік в центрах зайнятості через бюрократичну тяганину, труднощі працевлаштування, низьку заробітну плату, відсутність перспектив, які може запропонувати центр зайнятості.

Поліпшення стану гендерної політики є важливою загальнодержавною проблемою. Вважаємо за необхідне розробити таку соціальну модель, коли жінки, маючи можливість зробити свій внесок у економічне зростання країни, а також в самореалізації і розвитку особистості, водночас, користувалися б економічними та соціальними перевагами в залученні до гідної праці.

Сільське безробіття є серйозною суспільною проблемою сьогодення, адже частина населення, яка проживає в сільській місцевості, обмежена в галузях прикладання праці, а також в можливості навчання чи

перекваліфікації. Задоволення життєвих потреб сільських жителів в значній мірі залежить від збільшення обсягу інвестицій в основний капітал. Ринкове середовище ставить жорсткі вимоги до підвищення ефективності використання ресурсів, зниження витрат на виробництво, освоєння нової техніки та технологій, а також підвищення якості вироблених товарів підприємствами. Чисельність незайнятих громадян з числа працівників сільського господарства перевищує в 14 разів кількість вакантних місць для працівників цієї галузі. Характерною ознакою сільського ринку праці є ситуація, за якої із 19 видів економічної діяльності, зосереджених у сільській місцевості, безпосередньо на галузь сільського господарства припадає 50,6% зайнятого населення, що працює за місцем проживання, на торгівлю і охорону здоров'я – 28,2%, а на решту 15 видів – всього 20% [6, с. 15]. Ці дані свідчать про недостатню мобільність робочої сили, обмеженість джерел доходів сільського населення, добробут якого в умовах відомчої розпорошеності коштів з кожним роком все більшою мірою залежатиме від самозайнятості в особистому селянському господарстві.

Фінансова політика ринку праці взагалі та регулювання зайнятості, безробіття, зокрема, повинна формуватись з урахуванням структурних параметрів національної економіки, які вказують на індустріально-аграрний тип відтворення валового внутрішнього продукту.

Висновки. Вважаємо, що основним напрямком зменшення ризику безробіття є сприяння оптимізації рівня і структури зайнятості населення, шляхом удосконалення макроекономічного регулювання цих процесів. Особливого значення набувають інституційні перетворення, збільшення недержавних форм власності, держава повинна стимулювати особисту ініціативу, підприємництво, розвиток малого і середнього бізнесу, особливо у сфері надання послуг, посилюючи роль позабюджетних джерел фінансування та інвестицій у їхній ріст.

Відносини власності, що ґрунтуються на демонополізації, роздержавленні і приватизації економіки, забезпечують для населення свободу вибору між зайнятістю і безробіттям в суспільному виробництві, а також самостійне визначення видів і форм трудової діяльності.

1. Гуменюк І. Соціальна ринкова система соціального страхування: напрямки реформування та проблеми законодавчого забезпечення / І. Гуменюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2750>.
2. Вольська А. Напрями модернізації системи соціального страхування в Україні. Монографія / А.Вольська. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д.Г. – 2011. – 256 с.
3. Внукова Н. М. Соціальне страхування: Навч. посібн. / Н.М.Внукова, Н.В.Кузьмінчук – К.: Кондор, 2009. – 352 с.

4. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист / Е. Лібанова, О. Палій. – К.: Основи, 2004. – 491 с.
5. Основні показники ринку праці // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Могильний О. М. Бюджетна політика щодо сприяння зайнятості в сільській місцевості / О. М. Могильний // Ринок праці та зайнятість населення. – 2008. – №3. – С. 15–18.